

Міністерство внутрішніх справ України
Львівський державний університет внутрішніх справ
Центр післядипломної освіти, дистанційного та заочного навчання

Кафедра кримінального процесу та криміналістики

КЕЙС
заняття на тему
«Особливості застосування норм Закону України «Про попереднє
ув'язнення»

Підвищення кваліфікації
працівників конвойної служби

Інформація про
викладача:
к.ю.н., старший викладач
ТАТАРИН Ігор Іванович
0673669667

Львів -2021

Тема
«Особливості застосування норм Закону України «Про попереднє ув'язнення»»

Годин на тему – 1
Занять – 1 (1 академічна година)

Навчальна мета: удосконалення поняттєво-категоріального апарату з відповідної теми та систематизованих стійких знань слухачів, поглиблення теоретичних знань (уявлень) щодо особливостей застосування норм закону України «Про попереднє ув'язнення».

Міжтематичні зв'язки: Поняття та місце попереднього ув'язнення. Місця несвободи поліції та їх призначення. Поняття та порядок затримання осіб за підозрою в учиненні кримінального правопорушення. Складання процесуальних документів. Права затриманої особи. Процесуальні строки затримання

План

1. Загальні положення застосування Закону України «Про попереднє ув'язнення».
2. Особливий режим у місцях попереднього ув'язнення. Підстави звільнення.

1. Загальні положення застосування Закону України «Про попереднє ув'язнення».

Тримання осіб, взятих під варту, відповідно до завдань кримінального судочинства здійснюється на принципах неухильного додержання Конституції України, вимог Загальної декларації прав людини, інших міжнародних правових норм і стандартів поводження з ув'язненими і не може поєднуватися з навмисними діями, що завдають фізичних чи моральних страждань або принижують людську гідність.

Метою попереднього ув'язнення є запобігання можливому ухиленню особи, взятої під варту, від органів досудового розслідування та суду, перешкоджанню кримінальному провадженню або зайняттю злочинною діяльністю, а також забезпечення виконання вироку та видачі особи (екстрадиції) або її транзитного перевезення.

Підставою для попереднього ув'язнення є вмотивоване рішення суду про обрання як запобіжного заходу тримання під вартою або про застосування тимчасового чи екстрадиційного арешту, винесене відповідно до Кримінального і Кримінального процесуального кодексів України та/або рішення компетентного органу іноземної держави у випадках, передбачених законом.

Установами для тримання осіб, щодо яких як запобіжний захід обрано тримання під вартою або до яких застосовано тимчасовий чи екстрадиційний арешт, є слідчі ізолятори Державної кримінально-виконавчої служби України, гауптвахти Військової служби правопорядку у Збройних Силах України. В окремих випадках, що визначаються потребою в проведенні слідчих дій, ці особи можуть перебувати в ізоляторах тимчасового тримання.

Порядок і термін тримання осіб, взятих під варту, в ізоляторі тимчасового тримання, на гауптвахті Військової служби правопорядку у Збройних Силах України визначаються законодавством України.

Якщо особи, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі чи дисциплінарних батальйонах, притягаються до кримінальної відповідальності за вчинення іншого злочину і щодо них як запобіжний захід обрано тримання під вартою, то вони за постановою особи, яка проводить розслідування, можуть перебувати в дисциплінарному ізоляторі або карцері установи виконання покарань чи на гауптвахті Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

У випадках і порядку, передбачених кримінально-виконавчим законодавством, засуджені можуть бути залишені для роботи з господарського обслуговування слідчого ізолятора за їх письмовою згодою.

Забезпечення порядку тримання під вартою осіб у місцях попереднього ув'язнення покладається на адміністрацію місць попереднього ув'язнення, яка діє відповідно до цього Закону та інших актів законодавства.

Особи, які перебувають у місцях попереднього ув'язнення, мають обов'язки і права, встановлені законодавством для громадян України, з

обмеженнями, що передбачені цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

Правове становище іноземних громадян і осіб без громадянства, які перебувають у місцях попереднього ув'язнення, визначається законодавством України, що передбачає права і обов'язки цих осіб під час перебування їх на території України, з обмеженнями, які встановлені цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

Не допускається надання будь-яких пільг чи переваг особам, які перебувають у місцях попереднього ув'язнення, залежно від їх расової, національної приналежності, ставлення до релігії, майнового стану, політичних поглядів та минулих заслуг.

Режим у місцях попереднього ув'язнення, тобто порядок і умови тримання осіб, взятих під варту, та нагляду за ними з метою забезпечення попереднього ув'язнення, встановлюється цим Законом та іншими нормативними актами.

Основними вимогами режиму в місцях попереднього ув'язнення є ізоляція осіб, взятих під варту, постійний нагляд за ними і роздільне тримання їх у порядку, передбаченому статтею 8 Закону України «Про попереднє ув'язнення».

Особи, щодо яких як запобіжний захід обрано тримання під вартою або до яких застосовано тимчасовий чи екстрадиційний арешт, підлягають обшуку, медичному огляду, дактилоскопуванню і фотографуванню; їх ознайомлюють з правами, обов'язками та вимогами режиму. Речі, які є при них, а також передачі і посилки, що надходять на їх ім'я, підлягають огляду, а листування - перегляду. Їм забороняється мати при собі гроші та цінні речі, а також предмети, не дозволені для зберігання в місцях попереднього ув'язнення. Вилучені у них при доставленні в місце попереднього ув'язнення гроші зараховуються на їх особові рахунки, а цінні речі і предмети здаються на зберігання; гроші та цінні речі, одержані шляхом обману під час перебування в місцях попереднього ув'язнення або джерело одержання яких

не встановлено, передаються в доход держави за мотивованою постановою начальника установи для попереднього ув'язнення, санкціонованою прокурором, копія якої приєднується до особової справи особи, яка тримається під вартою. Обшук співробітника кадрового складу розвідувального органу України, взятого під варту, та огляд його речей здійснюються тільки в присутності офіційних представників цього органу.

Особи, які заходять на територію установи або виходять з неї, підлягають огляду.

Взятих під варту осіб тримають у маломісних або загальних камерах. У виняткових випадках, з метою збереження таємниці досудового розслідування, захисту ув'язнених від можливих посягань на їх життя чи запобігання вчиненню ними нового кримінального правопорушення, або за наявності на те медичних підстав за відповідним рішенням особи або органу, які здійснюють кримінальне провадження, чи начальника установи для попереднього ув'язнення, санкціонованою прокурором, їх можуть тримати в одиночних камерах. Застосування цього заходу до неповнолітніх не допускається, а в разі виникнення загрози їх життю вони переводяться до іншої маломісної або загальної камери.

Осіб, взятих під варту, розміщують у камерах з додержанням таких вимог ізоляції:

чоловіків - окремо від жінок;

неповнолітніх - окремо від дорослих;

взятих під варту співробітників кадрового складу розвідувальних органів України, працівників Державного бюро розслідувань та працівників Національного антикорупційного бюро України - окремо від інших осіб, які перебувають під вартою;

осіб, яких вперше притягнуто до кримінальної відповідальності, - окремо від осіб, які раніше притягалися до кримінальної відповідальності;

осіб, які раніше відбували покарання в місцях позбавлення волі, - окремо від осіб, які не перебували в місцях позбавлення волі;

осіб, обвинувачених або підозрюваних у вчиненні тяжких та особливо тяжких злочинів, - окремо від інших осіб, які перебувають під вартою;

осіб, обвинувачених або підозрюваних у вчиненні злочинів проти основ національної безпеки України, - як правило, окремо від інших осіб, які перебувають під вартою;

осіб, які раніше працювали в органах внутрішніх справ, Національній поліції, Військовій службі правопорядку у Збройних Силах України, служби безпеки, прокуратури, юстиції, Державному бюро розслідувань, Національному антикорупційному бюро України, Державній кримінально-виконавчій службі України та в суді, - окремо від інших осіб, які перебувають під вартою;

засуджених - окремо від осіб, які перебувають під вартою;

іноземних громадян і осіб без громадянства - як правило, окремо від інших осіб, які перебувають під вартою;

осіб, підозрюваних або обвинувачуваних у вчиненні кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачена статтями 173-177, 200-235, частиною п'ятою статті 255, статтями 255⁻¹, 255⁻² Кримінального кодексу України, окремо від інших осіб, які перебувають під вартою.

Засуджених до довічного позбавлення волі тримають ізольовано від усіх інших осіб, які перебувають під вартою.

Обвинувачених або підозрюваних у одному і тому самому кримінальному провадженні за наявності відповідного рішення особи або органу, які здійснюють кримінальне провадження, тримають роздільно.

Порядок розміщення в лікувальних закладах місць попереднього ув'язнення осіб, що перебувають під вартою, встановлюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, Військовою службою правопорядку у Збройних Силах України, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

Особи, взяті під варту, мають право:

на захист своїх прав та інтересів особисто або за допомогою захисника з моменту затримання або взяття під варту, а також на повідомлення під час взяття під варту підстав та мотивів взяття під варту, оскаржувати їх у суді, отримати в друкованому вигляді роз'яснення положень статей 28, 29, 55, 56, 59, 62 та 63 Конституції України, цієї статті та інших прав затриманих або взятих під варту, встановлених законом, у тому числі права здійснювати захист своїх прав та інтересів особисто або за допомогою захисника з моменту затримання або арешту (взяття під варту) особи, права відмовитися від надання будь-яких пояснень або свідчень до прибуття захисника;

знайомитися з правилами тримання під вартою;

на щоденну прогулянку тривалістю одна година. Вагітним жінкам і жінкам, які мають при собі дітей, неповнолітнім, а також хворим з дозволу лікаря та за їх згодою тривалість щоденної прогулянки встановлюється до двох годин;

одержувати передачі або посилки та грошові перекази і передачі;

купувати протягом місяця за безготівковим розрахунком продукти харчування і предмети першої необхідності на суму до одного мінімального розміру заробітної плати та без обмежень письмове приладдя, газети, книги через торговельну мережу на замовлення;

користуватися власним одягом і взуттям, мати при собі документи і записи, що стосуються кримінального провадження;

користуватися телевізорами, одержаними від родичів або інших осіб, настільними іграми, газетами і книгами з бібліотеки місця попереднього ув'язнення та придбаними через торговельну мережу;

на душпастирську опіку, що здійснюється священнослужителями (капеланами);

відправляти в індивідуальному порядку релігійні обряди і користуватися релігійною літературою та властивими їх віруванню предметами релігійного культу, виготовленими з малоцінних матеріалів, якщо при цьому не

порушується встановлений у місцях попереднього ув'язнення порядок, а також не обмежуються права інших осіб;

на восьмигодинний сон в нічний час, під час якого не допускається залучення до участі в процесуальних та інших діях, за винятком невідкладних випадків;

звертатись із скаргами, заявами та листами до Європейського суду з прав людини, а також інших відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна, до уповноважених осіб таких міжнародних організацій, державних органів і службових осіб у порядку, встановленому статтею 13 цього Закону.

Взяті під варту жінки вправі мати при собі дітей віком до трьох років.

Взяті під варту молоді громадяни (віком від 14 до 35 років) мають право на отримання психолого-педагогічної допомоги від спеціалістів центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Осіб, які відбувають покарання у місцях позбавлення волі, в разі обрання щодо них запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою у зв'язку з іншим кримінальним провадженням або в разі прийняття рішення про тимчасову видачу іншій державі, тримають відповідно до правил, установлених цим Законом. Одержання цими особами посилок і передач, а так само купівля ними продуктів харчування і предметів першої необхідності здійснюються в порядку, встановленому Кримінально-виконавчим кодексом України для рівня безпеки виправної колонії, призначеного їм центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань.

Перелік продуктів харчування і предметів першої необхідності, які забороняється передавати особам, взятим під варту, встановлюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, Міністерством оборони України.

Особи, взяті під варту, зобов'язані:

додержувати порядку, встановленого в місцях попереднього ув'язнення, і виконувати законні вимоги адміністрації;

дотримувати санітарно-гігієнічних правил, мати охайний зовнішній вигляд, постійно підтримувати чистоту в камері;

бути ввічливими до працівників місця попереднього ув'язнення, а також поміж собою; не вступати в суперечки з представниками адміністрації, не принижувати їх гідність, не протидіяти виконанню ними своїх обов'язків;

бережливо ставитися до інвентаря, обладнання та іншого майна місця попереднього ув'язнення.

Особам, взятим під варту, забезпечуються побутові умови, що відповідають правилам санітарії та гігієни.

Норма площі в камері для однієї взятої під варту особи не може бути менше 2,5 квадратного метра, а для вагітної жінки або жінки, яка має при собі дитину, - 4,5 квадратного метра.

Особам, взятим під варту, надаються безплатно за єдиними нормами, встановленими Кабінетом Міністрів України, харчування, індивідуальне спальне місце, постільні речі та інші види матеріально-побутового забезпечення. В необхідних випадках їм видається одяг і взуття встановленого зразка.

Медичне обслуговування, а також лікувально-профілактична і протиепідемічна робота в місцях попереднього ув'язнення організуються і проводяться відповідно до законодавства про охорону здоров'я.

Порядок надання ув'язненим медичної допомоги, використання з цією метою не підпорядкованих органам, що здійснюють попереднє ув'язнення, державних та комунальних закладів охорони здоров'я, залучення їх медичного персоналу та проведення медичних експертиз визначається Кабінетом Міністрів України.

Побачення з родичами або іншими особами може надавати взятим під варту адміністрація місця попереднього ув'язнення лише з письмового дозволу слідчого або суду, які здійснюють кримінальне провадження, не

менше трьох разів на місяць. Тривалість побачення встановлюється від однієї до чотирьох годин.

Іноземним громадянам, взятим під варту, побачення з представниками посольств і консульств відповідних держав надається за погодженням з Міністерством закордонних справ України і з письмового дозволу слідчого або суду, які здійснюють кримінальне провадження.

Особам, до яких застосовано тимчасовий чи екстрадиційний арешт, побачення з родичами або іншими особами надається адміністрацією місця попереднього ув'язнення на підставі письмового дозволу органу, що проводить екстрадиційну перевірку. Особам, до яких застосовано тимчасовий чи екстрадиційний арешт, побачення із співробітниками Управління Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців надається адміністрацією місця попереднього ув'язнення без обмеження кількості таких побачень та їх тривалості згідно з Угодою між Управлінням Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців та Урядом України.

Надане взятій під варту особі в порядку, передбаченому частинами першою - третьою цієї статті, побачення проводиться під контролем адміністрації місця попереднього ув'язнення. У разі порушення правил проведення побачення воно достроково припиняється. Побачення осіб, до яких застосовано тимчасовий чи екстрадиційний арешт, зі співробітниками Управління Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців проводяться в умовах, що забезпечують їх конфіденційність.

Представникам Міжнародного Комітету Червоного Хреста побачення із особами, взятими під варту, надається адміністрацією місця попереднього ув'язнення безперешкодно, без обмеження кількості таких побачень та їх тривалості, у випадках та відповідно до умов Женевських конвенцій 1949 року про захист жертв війни з повідомленням слідчого або суду, які здійснюють кримінальне провадження, у вільний від виконання слідчих дій та судових засідань час.

Особа, взята під варту, має право на побачення з захисником наодинці, без обмеження кількості побачень та їх тривалості, у вільний від виконання слідчих дій час. Повноваження захисника щодо здійснення захисту особи, яка тримається під вартою, підтверджуються відповідно до статті 50 Кримінального процесуального кодексу України. Адміністрація установи повинна забезпечити умови для проведення побачень, у тому числі які виключають при побаченні із захисником можливість третіх осіб мати доступ до інформації, що надається в процесі побачення.

Особи, взяті під варту, мають право на побачення із священнослужителями (капеланами), уповноваженими релігійними організаціями, статути (положення) яких зареєстровані у встановленому законом порядку, для задоволення своїх релігійних потреб, без обмеження кількості побачень, у вільний від виконання слідчих дій час. Повноваження священнослужителів (капеланів) підтверджуються офіційним зверненням релігійної організації до адміністрації установи. Адміністрація установи сприяє забезпеченню конфіденційності побачень.

Таємниця сповіді є недоторканою і охороняється законом. Забороняється оприлюднювати, фіксувати технічними засобами та відтворювати будь-яку інформацію, отриману зі сповіді. Відомості, отримані зі сповіді, не можуть бути предметом досудового розслідування, досудового слідства чи кримінального провадження, використовуватися як доказ. Ніхто в жодному разі не може допитувати священнослужителя, перекладача чи іншу особу з питань, пов'язаних з конфіденційністю сповіді.

Особи, взяті під варту, можуть листуватися з родичами та іншими громадянами, а також підприємствами, установами, організаціями з письмового дозволу особи або органу, які здійснюють кримінальне провадження. Після набрання вироком законної сили листування здійснюється відповідно до закону.

Скарги, заяви, клопотання і листи (кореспонденція) осіб, взятих під варту, переглядає адміністрація місця попереднього ув'язнення, за винятком випадків, передбачених цією статтею.

Скарги на дії чи рішення слідчого надсилаються адміністрацією місця попереднього ув'язнення прокуророві, а скарги на дії та рішення прокурора - прокуророві вищого рівня не пізніше трьох діб з часу їх подачі.

Заяви осіб з питань оскарження в судовому порядку рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора, а також оскарження ухвал слідчого судді про обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою або продовження строків тримання під вартою, або про застосування тимчасового чи екстрадиційного арешту надсилаються адміністрацією місця попереднього ув'язнення до визначеного законом суду протягом доби з часу їх подання.

Інші скарги, заяви, клопотання і листи, пов'язані з кримінальним провадженням, не пізніше трьох діб із часу їх подачі надсилаються адміністрацією місця попереднього ув'язнення особі або органу, які здійснюють кримінальне провадження. Ця особа або орган розглядають їх у встановленому законом порядку. Скарги, заяви і листи, що містять відомості, розголошення яких може перешкодити кримінальному провадженню, за належністю не надсилаються, а передаються на розгляд особі або органу, які здійснюють кримінальне провадження, про що сповіщаються особа, яка перебуває під вартою, та прокурор, який здійснює нагляд за додержанням законів при проведенні досудового розслідування.

Скарги, заяви і листи з питань, не пов'язаних з кримінальним провадженням, розглядаються адміністрацією місця попереднього ув'язнення або надсилаються за належністю в порядку, встановленому законом.

З відповідями на заяви, скарги та листи адміністрація ознайомлює осіб, взятих під варту, під розписки, які додаються до їх особистих справ.

Кореспонденція, яку особи, взяті під варту, адресують Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, Європейському суду з прав людини,

а також іншим відповідним органам міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна, уповноваженим особам таких міжнародних організацій та прокуророві, перегляду не підлягає і надсилається за адресою протягом доби з часу її подачі. Кореспонденція, яку особи, взяті під варту, одержують від зазначених органів та осіб, перегляду не підлягає.

Кореспонденція, яку особи, взяті під варту, адресують захиснику у кримінальному провадженні, що здійснює свої повноваження відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України, перегляду не підлягає і надсилається за адресою протягом доби з часу її подачі. Кореспонденція, яку особи, взяті під варту, одержують від такого захисника, перегляду не підлягає.

До осіб, які перебувають під вартою, в разі їх зразкової поведінки адміністрація місця попереднього ув'язнення може застосовувати такі заходи заохочення:

- оголошення подяки;

- дострокове зняття раніше накладеного стягнення;

- збільшення тривалості прогулянки на одну годину;

- дозвіл на додаткове придбання продуктів харчування і предметів першої необхідності в межах 25 відсотків на місяць від суми, передбаченої частиною першою статті 9 Закону України «Про попереднє ув'язнення»;

- дозвіл на одержання додатково однієї посилки або передачі;

- преміювання за кращі показники в роботі.

До осіб, взятих під варту, які порушують вимоги режиму, адміністрація місця попереднього ув'язнення може застосовувати такі заходи стягнення:

- попередження або догану;

- позачергове залучення до прибирання приміщення.

Особи, взяті під варту, які злісно порушують вимоги режиму, за мотивованою постановою начальника місця попереднього ув'язнення можуть бути поміщені до карцеру на строк до десяти діб, а неповнолітні - на строк до

п'яти діб. Поміщення до карцеру не повинно поєднуватися з погіршенням встановлених норм харчування.

Вагітні жінки і жінки, які мають при собі дітей, поміщенню до карцеру не підлягають.

Застосовувані до взятих під варту заходи стягнення мають відповідати тяжкості і характеру провини. Не допускається застосування заходів, що навмисно завдають особам, яких тримають під вартою, фізичних чи моральних страждань або принижують людську гідність.

Стягнення може бути накладено у строк, що не перевищує десяти діб з дня виявлення проступку, а якщо у зв'язку з проступком проводилась перевірка, то з дня її завершення, але не пізніше як через шість місяців з дня вчинення проступку.

Накладене стягнення виконується негайно або не пізніше одного місяця з дня його винесення.

Взяті під варту особи можуть залучатися до роботи лише в межах території місця попереднього ув'язнення за їх згодою і з дозволу слідчого або суду, які здійснюють кримінальне провадження. Праця таких осіб оплачується за тарифними ставками (окладами), що діють у народному господарстві. Із заробітку ув'язнених за виконавчими документами провадяться відрахування в порядку, встановленому законодавством України. Прибутки, одержані внаслідок використання праці ув'язнених, не підлягають оподаткуванню і використовуються для упорядкування місця попереднього ув'язнення та поліпшення умов тримання під вартою.

Взяті під варту особи можуть залучатися без оплати їх праці лише до робіт, пов'язаних із створенням належних санітарно-побутових умов і впорядкуванням місця попереднього ув'язнення. До таких робіт ці особи залучаються по чергово у вільний від проведення слідчих дій час і не більш як на дві години протягом дня.

Особи, взяті під варту, несуть матеріальну відповідальність за заподіяну під час перебування в місцях попереднього ув'язнення шкоду в розмірах, установлених законодавством України.

Збитки відшкодовуються за постановою начальника місця попереднього ув'язнення з грошових сум, що є на особовому рахунку особи, яку тримають під вартою. Не відшкодовані цією особою під час перебування в місці попереднього ув'язнення збитки в разі її засудження до покарання у вигляді позбавлення волі можуть бути стягнуті адміністрацією установи виконання покарань з коштів, що надійшли на особовий рахунок засудженого.

У разі скасування або зміни запобіжного заходу, припинення чи закінчення максимального строку тимчасового чи екстрадиційного арешту збитки, не відшкодовані особою, звільненою з-під варти або виданою іншій державі, можуть бути стягнуті на загальних підставах.

Адміністрація місця попереднього ув'язнення має право застосовувати до осіб, взятих під варту, заходи фізичного впливу, спеціальні засоби і вогнепальну зброю у випадках і в порядку, передбачених цим Законом.

Застосуванню заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї повинно, якщо дозволяють обставини, передувати попередження про такий намір. Без попередження заходи фізичного впливу, спеціальні засоби і вогнепальна зброя можуть застосовуватися, якщо виникла безпосередня загроза життю або здоров'ю працівників місця попереднього ув'язнення або інших осіб.

У разі неможливості уникнути застосування заходів фізичного впливу вони не повинні перевищувати міри, необхідної для виконання покладених на адміністрацію місця попереднього ув'язнення обов'язків, і мають зводитися до завдання якнайменшої шкоди здоров'ю правопорушників. У разі необхідності адміністрація місця попереднього ув'язнення зобов'язана негайно подати допомогу потерпілим.

Працівники місця попереднього ув'язнення мають право застосовувати заходи фізичного впливу і спеціальні засоби, в тому числі прийоми

рукопашного бою, наручники, гумові палиці, гамівні сорочки, слезоточиві речовини, світлозвукові пристрої відволікаючої дії, водомети, бронемашини та інші технічні засоби, а також використовувати службових собак для припинення фізичного опору, насильницьких дій, безчинства, подолання протидії законним вимогам адміністрації, якщо інші способи не забезпечили виконання покладених на неї обов'язків.

Дозвіл на проведення спеціальних операцій з використанням світлозвукових пристроїв відволікаючої дії, водометів, бронемашин та інших технічних засобів, застосування яких пов'язане з ризиком заподіяння шкоди здоров'ю оточуючих, дають начальники управлінь (відділів) центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань в Автономній Республіці Крим, областях, місті Києві та Київській області, місті Севастополі, начальник Центрального управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України по місту Києву і Київській області, начальники територіальних управлінь Військової служби правопорядку у Збройних Силах України або особи, які їх замінюють, голова центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань або його заступник, Міністр оборони України, начальник Військової служби правопорядку у Збройних Силах України або його перший заступник.

Забороняється застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби і вогнепальну зброю до жінок з явними ознаками вагітності, осіб похилого віку або з вираженими ознаками інвалідності та неповнолітніх, крім випадків вчинення ними групового нападу, що загрожує життю або здоров'ю працівників місця попереднього ув'язнення або інших осіб, чи збройного опору.

Для припинення зазначених протиправних дій з дозволу і в присутності медичного працівника особи, взяті під варту, можуть поміщатися до камери для заспокоєння буйних осіб, на них може надягатися гамівна сорочка.

До неповнолітніх, жінок, осіб похилого віку та осіб з інвалідністю застосування гамівної сорочки забороняється.

Вид спеціального засобу, час початку та інтенсивність його застосування визначаються з урахуванням обставин, що склалися, характеру правопорушення і особи правопорушника.

У разі вчинення особою, взятою під варту, нападу чи іншої умисної дії, що безпосередньо загрожує життю або здоров'ю працівників місця попереднього ув'язнення чи інших осіб, а також у разі здійснення втечі з-під варту як винятковий захід допускається застосування вогнепальної зброї, якщо іншими заходами припинити такі дії неможливо. У разі втечі з-під варту неповнолітніх і жінок застосування зброї не допускається.

Працівник місця попереднього ув'язнення, який застосовував заходи фізичного впливу або спеціальні засоби примусу, рапортом повідомляє про це безпосереднього начальника для негайного сповіщення прокурора.

Усі особи, щодо яких були застосовані заходи фізичного впливу, спеціальні засоби або вогнепальна зброя, підлягають обов'язковому медичному огляду.

Про поранення або смерть, заподіяння тяжких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень, що сталися внаслідок застосування заходів фізичного впливу або спеціальних засобів, а також про всі випадки застосування вогнепальної зброї адміністрація місця попереднього ув'язнення повинна негайно письмово повідомити прокурора.

Перевищення повноважень при застосуванні заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї тягне за собою встановлену законом відповідальність.

2. Особливий режим у місцях попереднього ув'язнення. Підстави звільнення.

У випадках стихійного лиха, епідемій, аварій важливих для життєзабезпечення систем, масових безпорядків, проявів групової непокори взятих під варту осіб або в разі виникнення реальної загрози збройного нападу на місце попереднього ув'язнення чи у зв'язку з оголошенням надзвичайного стану в районі розташування установи для попереднього ув'язнення з дозволу голови центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, начальника управління (відділу) центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань в Автономній Республіці Крим, області, місті Києві та Київській області, місті Севастополі, Міністра оборони України, начальника Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, для осіб, що перебувають в установі для попереднього ув'язнення, може бути запроваджено особливий режим терміном до тридцяти днів.

У разі запровадження особливого режиму в місці попереднього ув'язнення посилюється охорона, нагляд за особами, взятими під варту, припиняються всі заходи, що проводяться з цими особами, а також надання побачень та прийняття посилок і передач, здійснюються інші режимні заходи.

Для припинення групових протиправних дій взятих під варту осіб та ліквідації їх наслідків використовуються сили і засоби місць попереднього ув'язнення, а у разі потреби з дозволу Міністра внутрішніх справ України, Міністра оборони України, начальника Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Голови Національної поліції, начальника територіального органу Національної поліції - органів та підрозділів Національної поліції, Міністерства оборони України, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

Про запровадження особливого режиму в місці попереднього ув'язнення невідкладно інформується Міністр юстиції України.

Підставами для звільнення з-під варти є:

скасування запобіжного заходу;

зміна запобіжного заходу;

внесення застави, визначеної слідчим суддею, судом в ухвалі про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою;

закінчення строку дії ухвали слідчого судді, суду про тримання під вартою або закінчення передбаченого законом строку тримання під вартою як запобіжного заходу, якщо цей строк не продовжено в установленому законом порядку;

закінчення максимального строку тимчасового або екстрадиційного арешту, передбаченого Кримінальним процесуальним кодексом України;

припинення (скасування) тимчасового або екстрадиційного арешту;

звільнення особи з-під екстрадиційного арешту судом.

Звільнення особи з-під варти в разі скасування або зміни цього запобіжного заходу провадить начальник установи попереднього ув'язнення на підставі ухвали слідчого судді, ухвали або вироку суду.

Начальник установи попереднього ув'язнення зобов'язаний негайно звільнити з-під варти підозрюваного, обвинуваченого, стосовно якого на день закінчення строку дії ухвали слідчого судді, суду про тримання під вартою або закінчення строку тримання під вартою, встановленого Кримінальним процесуальним кодексом України, не надійшла ухвала слідчого судді, суду про продовження такого строку. При цьому начальник установи попереднього ув'язнення надсилає повідомлення особі чи органу, які здійснюють кримінальне провадження, та відповідному прокурору, який здійснює нагляд за додержанням законів при проведенні досудового розслідування.

Начальник установи попереднього ув'язнення зобов'язаний негайно звільнити особу з-під варти у разі закінчення максимального строку

тимчасового арешту, передбаченого частиною першою статті 583 Кримінального процесуального кодексу України, повідомивши про це прокурора та суд, що прийняв рішення про застосування тимчасового арешту. За п'ять днів до закінчення максимального строку тимчасового арешту начальник установи попереднього ув'язнення зобов'язаний надіслати прокурору та суду, що прийняв рішення про застосування тимчасового арешту, повідомлення про день його закінчення.

Начальник установи попереднього ув'язнення зобов'язаний негайно звільнити особу з-під варти в разі закінчення максимального строку екстрадиційного арешту, передбаченого Кримінальним процесуальним кодексом України, повідомивши про це керівника регіональної прокуратури, його першого заступника чи заступника, а також суд, що прийняв рішення про застосування екстрадиційного арешту. За десять днів до закінчення максимального строку екстрадиційного арешту начальник установи попереднього ув'язнення зобов'язаний надіслати керівнику регіональної прокуратури, його першому заступнику чи заступнику, а також суду, який прийняв рішення про застосування екстрадиційного арешту, повідомлення про день його закінчення.

Звільнення особи з-під варти в разі припинення тимчасового чи екстрадиційного арешту провадить начальник установи попереднього ув'язнення на підставі постанови керівника регіональної прокуратури, його першого заступника чи заступника відповідно до статті 586 Кримінального процесуального кодексу України.

Начальник установи попереднього ув'язнення зобов'язаний звільнити з-під варти підозрюваного, обвинуваченого після внесення застави, визначеної слідчим суддею, судом в ухвалі про застосування до такої особи запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Після отримання документа, що підтверджує внесення застави, та його перевірки начальник установи попереднього ув'язнення зобов'язаний негайно звільнити з-під варти особу та повідомити про це усно і письмово слідчого, прокурора та слідчого суддю,

а якщо застава внесена під час судового провадження, - прокурора та суд. Перевірка документа, що підтверджує внесення застави, не може тривати більше одного робочого дня.

Вирок або ухвала про звільнення особи, взятої під варту, підлягає виконанню негайно після їх надходження до місця попереднього ув'язнення.

Особи, яких звільняють з-під варти, забезпечуються адміністрацією місця попереднього ув'язнення безоплатним проїздом до місця проживання. У необхідних випадках їм видаються грошова допомога і одяг.

До персоналу місць попереднього ув'язнення належать особи рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України та військовослужбовці Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, а також особи, які працюють в цих установах за трудовими угодами.

Працівники місць попереднього ув'язнення в межах повноважень, наданих цим Законом та іншими законодавчими актами, самостійно приймають рішення і несуть за свої протиправні дії або бездіяльність дисциплінарну чи кримінальну відповідальність, у тому числі за невиконання або неналежне виконання обов'язків, передбачених цим Законом та іншими нормативно-правовими актами, порушення прав осіб, взятих під варту.

Адміністрація місць попереднього ув'язнення зобов'язана:

забезпечити належну охорону та режим тримання осіб, взятих під варту;

створити особам, взятим під варту, необхідні житлово-побутові умови відповідно до встановлених норм, забезпечити їх харчуванням та медичним обслуговуванням;

створити необхідні умови для роботи слідчого, прокурора, слідчого судді та суду, яка пов'язана з провадженням у кримінальній справі;

повідомити особам під час взяття їх під варту про підстави та мотиви взяття під варту, роз'яснити право на оскарження в суді підстав та мотивів взяття під варту, надати у друкованому вигляді роз'яснення положень статей 28, 29, 55, 56, 59, 62 та 63 Конституції України, статті 9 цього Закону та інших прав осіб, взятих під варту, які встановлені законом, а також

забезпечити можливість реалізації інших прав осіб, взятих під варту, встановлених цим Законом та іншими нормативно-правовими актами, забезпечити наявність у достатній кількості текстів Конституції України, Кримінального, Кримінального процесуального, Кримінально-виконавчого, Цивільного, Цивільного процесуального кодексів України, законів України "Про попереднє ув'язнення", "Про прокуратуру", "Про міліцію", "Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду", інших нормативно-правових актів, що визначають статус та повноваження правоохоронних органів, права та обов'язки осіб, що тримаються під вартою, порядок тримання під вартою, порядок відшкодування збитків, завданих неправомірними діями або бездіяльністю працівників правоохоронних органів та місць попереднього ув'язнення, а також забезпечити можливість користування особами, що тримаються під вартою, текстами зазначених нормативно-правових актів та науково-методичною літературою з цих питань.

Працівникам місця попереднього ув'язнення не дозволяється вступати в неслужбові стосунки з особами, взятими під варту, а також користуватися їх послугами.

Нагляд за додержанням законів у місцях попереднього ув'язнення здійснюється прокурором шляхом реалізації повноважень щодо нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Постанови і вказівки прокурорів щодо додержання встановлених законодавством порядку і умов тримання осіб, взятих під варту, підлягають обов'язковому виконанню адміністрацією місць попереднього ув'язнення.

Висновки

Попереднє ув'язнення відповідно до кримінально-процесуального законодавства України є запобіжним заходом щодо обвинуваченого, підсудного, підозрюваного у вчиненні злочину, за який може бути призначено покарання у вигляді позбавлення волі, та засудженого, вирок щодо якого не набрав законної сили.

Порядок попереднього ув'язнення визначається цим Законом, Кримінально-процесуальним і Кримінально-виконавчим кодексами України та іншими актами законодавства.

Тримання осіб, взятих під варту, відповідно до завдань кримінального судочинства здійснюється на принципах неухильного додержання Конституції України, вимог Загальної декларації прав людини, інших міжнародних правових норм і стандартів поводження з ув'язненими і не може поєднуватися з навмисними діями, що завдають фізичних чи моральних страждань або принижують людську гідність.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

I. Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. // Голос України. – 2012. – № 90–91.
3. Про попереднє ув'язнення: Закон України від 30.06.1993 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12#Text>
4. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр> (дата звернення: 10.09.2019)

5. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 10.09.2019).

6. Про звернення громадян: Закон України від 02 жовтня 1996 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>

7. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 2-3. – Ст.12.

8. Про затвердження Інструкції з організації обліку та руху кримінальних проваджень в органах досудового розслідування Національної поліції України: Наказ МВС України від 14 квітня 2016 р. № 296 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 52. – С. 45.

9. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: Наказ МВС України від 07 липня 2017 р. № 575 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE30805.html

10. Про затвердження Порядку взаємодії Генеральної прокуратури України та Міністерства внутрішніх справ України щодо обміну інформацією з Єдиного реєстру досудових розслідувань та інформаційних систем органів внутрішніх справ: Наказ ГПУ, МВС України від 17 листопада 2012 р. № 115/1046 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-porjadku-vzaemodiyi-generalnoyi-proku-ratu-doc124092.html>

11. Про затвердження Порядку взаємодії між органами внутрішніх справ, закладами охорони здоров'я та прокуратури України при встановленні факту смерті людини: Наказ МВС, МОЗ, ГПУ від 28 листопада 2012 р. № 1095/955/119 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 97. – С. 394.

12. Наказ Генеральної прокуратури України № 110 від 25 червня 2019 року «Про організацію діяльності органів прокуратури з питань ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань, статистики та її аналізу». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://data.gov.ua/dataset/c7d2ea18-33dc-41a6-b62d-aa5796f43e05/resource/7e6f7996-56f2-4d89-84ba-1f8d0c2c8eff>

13. Наказ МВС від 20.05.2020 № 405 «Про затвердження Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0491-20#Text>

14. Наказ МВС від 06.07.2017 № 570 «Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text>

15. Наказ МВС від 07.11.2018 № 893 «Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1355-18#Text>

16. Наказ Офісу Генерального прокурора України від 30.06.2020 № 298 «Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text>

17. Наказ МВС від 08.02.2019 № 100 «Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19#Text>

18. Наказ МВС від 23.05.2017 № 440 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-17#n14>

19. Наказ МВС від 27.04.2020 № 357 «Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні,

адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України»[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text>

20. Наказ МВС України від 02.12.2008 N 638 Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку в ізоляторах тимчасового тримання органів внутрішніх справ України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0137-09#Text>

21. Наказ МВС від 03.07.2017 № 560 Про організацію діяльності приймальників-розподільників для дітей органів Національної поліції України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0926-17#Text>

II. Спеціальна література

1. Бортун М. Особливості затримання особи без ухвали слідчого судді. Вісник Національної академії прокуратури України. 2014. №5(38). С. 102-106.

2. Грицюк І. В. Запобіжні заходи в системі заходів процесуального забезпечення участі осіб у досудовому розслідуванні / І. В. Грицюк // Право.ua. – 2015. – № 3. – С. 84–87.

3. Доступ до правосуддя у контексті судової реформи: матер. Загальнонац. юрид. форуму (м. Сєверодонецьк, 25 травн. 2018 р.). – К.: Ваіте, 2018. – 312 с.

4. Лук'яненко Ю.В. Міжнародні правові стандарти затримання особи у кримінальному судочинстві. Форум права. 2016. № 1. С. 174-179.

5. Лазарева Д.В. Затримання уповноваженою службовою особою у кримінальному процесі України : монографія / Д.В. Лазарева. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 188 с.

6. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. Вид. 15-те, доповн. І перероб. – К.: Правова Єдність, 2018. – 854 С.

7. Поцілуйко В.М. підстави та порядок застосування кримінально-процесуального та адміністративного затримання особи. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2018. № 1. С. 198-203.

8. Сисоєнко Г.І. Затримання особи у кримінальному провадженні. Вісник Академії адвокатури України. 2015. Том 12 число 1(32). С. 144-149.

9. Самодін А.В. Кримінальний процесуальний статус особи, відповідальної за перебування затриманих. Юридична наука. 2014. №11. С. 156-163.

10. Янович Ю.П. Складові частини затримання особи без ухвали слідчого судді, суду в кримінальному процесі. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія “Право”. 2014. №18. С. 181-184.

11. Святокум І.О. Реалізація рекомендацій національних та європейських правозахисних організацій у частині запровадження міжнародного досвіду поліцейської діяльності у сфері дотримання прав і свобод людини під час перебування в місцях несвободи: наук.-метод. рек. / І. О. Святокум – Харків : Харк. нац. ун-т. внутр. справ, 2019. – 64 с.

III. Інформаційні ресурси

1. Офіційний веб-сайт Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/>

2. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua

3. Урядовий портал. Єдиний веб-потал органів виконавчої влади. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>

4. Офіційний веб-потал Міністерства внутрішніх справ України. URL: <http://www.mvs.gov.ua/>

5. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. URL:
<http://www.minjust.gov.ua/>
6. Офіційний веб-портал Міністерства освіти і науки України. URL:
<http://www.mon.gov.ua/>
7. Національне агентство України з питань державної служби. URL:
<http://nads.gov.ua/control/uk/index>
8. Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)». URL: <http://www.nau.ua/>
9. Вікіпедія Вільна енциклопедія. URL: <http://uk.wikipedia.org>
10. Електронна бібліотека Львівського державного університету внутрішніх справ. URL: <http://www.lvduvs.edu.ua>